

## РОЗДІЛ II

# Соціальна філософія та філософія історії

УДК 165.191:316.64 (477)

Юрій Борейко

### Сучасні міфології масової свідомості в повсякденному бутті українського суспільства

У статті проаналізовано вплив неоміфологій на масову свідомість сучасного українського суспільства. З'ясовано, що в масову свідомість за допомогою технологій свідомого конструювання міфологій впроваджуються спрощені форми стійких уявлень про факти повсякденності, які ґрунтуються на культурних архетипах.

**Ключові слова:** нові міфології, «вторинна» міфотворчість, масова свідомість, повсякденність, постмодерн, українське суспільство.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Міфологічний компонент властивий будь-якому епосу, раціональне та міфологічне знання взаємодоповнюють з почерговим переважанням у багатьох видах людської діяльності в різні періоди історії. Криза довіри до наукового мислення, притаманна етапу постмодерну, веде до активізації міфологічного начала в суспільній свідомості. Одне із джерел «вторинної» міфотворчості сьогодення в Україні – актуалізація архаїчної міфологічної свідомості, що відображає світ переважно на буденному рівні знань, безпосередньо беручи участь у регулюванні практичної діяльності людини й суспільства. Уявлення, наприклад, про табу, тотемів визначають ціннісні орієнтири для розвитку суспільства, закладають традиційні соціальні основи буття. Натомість неоміфологічна свідомість більш раціональна, опосередкована щодо об'єктивної реальності, проникає на ідеологічний рівень суспільної свідомості. Вплив сучасних міфологій на масову свідомість українського суспільства в контексті повсякденності досліджено в статті.

**Аналіз останніх досліджень цієї проблеми.** У дисертації «Міфологізація свідомості в сучасному суспільстві» Д. Усов з'ясовує загальні риси міфологізації свідомості в сучасному суспільстві, аналізує вплив процесів міфологізації на розвиток масової свідомості, досліджує шляхи та механізми міфологізації сучасної масової свідомості. Автор зазначає, що визначення поняття «масовість» як фактору міфологізації свідомості доцільне в контексті тотальної міфологізації як однієї з форм суспільного буття, через яку пройшло сучасне українське суспільство й наслідки якої ще довго будуть залишатися у свідомості масового українця [13].

Існування сучасних міфологій – недостатня умова тотальної реміфологізації, вважає Ю. Рижов, оскільки індивідуалізм, плюралізм, аморфність нової релігійності протилежні жорсткій структурі архаїчного міфу, а характер нинішньої доби призводить до ринку не лише «релігійних послуг», а й неоміфологій. Відтак відсутні підстави говорити про сучасний панміфологізм або реміфологізацію, оскільки, зазвичай, нові міфології – це штучно сконструйовані ідеології, функціонально потрібні сучасному соціуму, хоча й враховують глибинні архетипічні потреби людини. Нові поняття не витісняють старі, що засвідчує не лише безконфліктне співіснування різних світоглядів, а й про співіснування різних почуттів, прагнень, потреб [10].

Елементи міфологічної картини світу, в тому числі й архаїчного міфу, – ядро «вторинної» міфотворчості. На думку А. Щедрина, життєспроможності «вторинному» міфів надають процеси «вертикальної» інтеграції в культурі за умови зв'язків високої і народної культури. Ці зв'язки можуть

вибудовуватися і «згори» (від високої до народної), і «знизу» (від народної до високої). З виникненням масової культури «вторинні» міфи набувають додаткової динаміки, про що засвідчує досвід функціонування основних міфів і супутніх їм міфологем у постмодерновій культурі [14].

Проблеми повсякденності досліджує І. Карпенко, визначаючи її як один із просторово-часових вимірів історії, відкрити темпоральну структуру, яка перебуває в постійному процесі зміни, життєдіяльність індивідів, що розгортається у звичних загальновідомих ситуаціях на базі самоочевидних очікувань [3, с. 60–61]. Категорію «повсякденність» використовують для опису явищ буденного життя, щоденних турбот людей щодо забезпечення свого фізичного існування. Залежно від контексту дослідження сферу повсякденності позначають поняттями «буденне життя», «буденне знання», «буденна свідомість», «здоровий глузд», «буденний розум», «життєвий світ» тощо.

Побут, буденність і спосіб життя можуть зазнавати змін у часи цивілізаційних зрушень, натовість структури повсякденності, як останній оплот в часи криз, сягають глибинних пластів життя і не руйнуються. У протилежному разі зникають засади старого життя і минають століття, доки з'являться паростки нових структур повсякденності. Структури повсякденності не протистоять елітарній культурі, мистецтву, науці, релігії, а є їх витоками. По-різному функціонуючи в різні епохи, структури повсякденності не мають готових еталонів і норм, не конструюються штучно.

**Мета** статті – з'ясувати вплив сучасних міфологій, які конструюються в контексті «вторинної» міфотворчості на масову свідомість українського суспільства. Основне **завдання** – дослідити міфологічний компонент масової свідомості як вияв повсякденного світу її носіїв.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Сучасне українське суспільство характеризують процеси реміфологізації, велике значення у виникненні та розгортанні яких має вразлива й водночас пасивна позиція людини. Природне повернення до архаїчних способів освоєння дійсності, які ґрунтуються на міфологічній свідомості, відбувається в умовах відсутності можливості зрозуміти хаотичний стан суспільства в періоди криз. Міф, за словами Є. Мелетинського, усуває нерозв'язані проблеми і прагне пояснити складне через простіше й зрозуміле. Головна мета міфу не пізнання, а «підтримка гармонії особистого, громадського, природного, підтримка і контроль соціального і космічного порядку» [8].

Міф володіє просторово-образним типом мислення, відтворює ритуали та практичний досвід попередніх епох за допомогою архетипів, намагається в процесі мислення розв'язати певну суперечність, оперуючи особливими протиставленнями – бінарними опозиціями. Найбільш фундаментальні – протиставлення між сакральним (священним) і профанним (земним) світами. Найуніверсальніші бінарні опозиції – опозиція між земним та божественним, між життям і смертю. У процесі вирішення суперечності протиставлення замінюються менш жорсткими опозиціями доти, доки не утвориться образ-посередник – медіатор, який поєднує риси протилежних членів опозиції [6].

Відтак на буденному рівні свідомості спрацьовують принципи світобачення, пов'язані з вихідними типами соціальності й життєдіяльності людини. Міфологічні уявлення потрібні як спосіб орієнтування в дійсності й опанування нею. Міфи, затребувані конкретно-історичною епохою, згодом ідуть у минуле, актуалізуючись у міфологічній свідомості в умовах наступної нестабільності. Як зазначав К. Леві-Строс, міф покликаний надати логічну модель для вирішення певної суперечності. Він розвиватиметься по спіралі, поки не вичерпається інтелектуальний імпульс, що його спричинив [6, с. 306].

Однак міфологічна свідомість живиться не лише стародавніми усталеними образами, а й новими, часто виступаючи формою масової свідомості нових явищ дійсності чи історії. Характерна риса сучасної міфореальності – одночасне співіснування різних міфологічних світів і експериментування зі штучною віртуальною реальністю. Особливості міфологічного мислення зберігаються в буденній свідомості поряд з елементами філософського та наукового знання. Чиста й абсолютно послідовна модель міфологічного мислення, за Ю. Лотманом і Б. Успенським, принципово неможлива, оскільки гетерогенність – споконвічна властивість людської свідомості. Міфологічна свідомість замкнута в собі, тому зрозуміла лише зсередини. Якби не гетерогенність мислення, яке зберігає в собі певні пласти, ізоморфні міфологічній мові та дає змогу спиратися на внутрішній досвід у конструюванні міфологічної свідомості, можливість опису міфу носієм сучасної свідомості була б сумнівною. Тому в певному сенсі розуміння міфології рівнозначне пригадуванню [7].

Міфотворча експансія сучасної буденної свідомості, отже, засвідчує, що один із аспектів перебігу процесів реміфологізації полягає у відродженні міфологічного світосприйняття задля по-

шуку певних фундаментальних властивостей буття, прагнення переосмислити витoki міфологічної свідомості для формування уявлення про сучасний світ. У цьому разі міф трактують як продукт колективного несвідомого, що виконує функцію підтримки. Інший аспект реміфологізації виражає можливість штучного конструювання ілюзорної свідомості та поведінки людей, щоб маніпулювати ними. При цьому нова міфологія не тотожна архаїчній, оскільки черпає матеріал із сучасного позитивного знання, а її структура зберігає відносну сталість. Сьогодні міф набуває квазінаукового вбрання і вдається до квазінаукових доказів своєї істинності [9, с. 17–38].

Сучасна міфологічна свідомість відрізняється від архаїчної свідомості радикальною перебувальною зміною елементів, а також слабкими і спонтанними властивостями. Вона не має системної цілісності, притаманної архаїчній свідомості й вираженої присутністю міфів у різноманітних галузях суспільного життя та розмаїтті їх проявів. Незважаючи на надзвичайну стійкість, цілісність архаїчної міфологічної свідомості, сучасні її об'єктивації – міфи й ритуали – виявляються фрагментарно в різних рівнях та формах суспільної свідомості, що зумовлено втратою синкретизму, властивого архаїчній міфологічній свідомості. Сучасна міфологія характеризується аморфністю, розпорошеністю, поліцентризмом і нестійкістю. Під впливом псевдорелігій і деформованих міфологій, стверджує М. Еліаде, перебуває більшість невіруючих людей. Оскільки мирська людина – нащадок *homo religiosus*, вона не може позбутися власної історії, вчинків своїх релігійних предків. Значна частина життєдіяльності людини здійснюється під впливом імпульсів, які виходять із найпотаємніших глибин її ества, з несвідомого. Тому сучасні міфи є імітацією архаїки, несправжніми міфами [15, с. 129–130].

Порівнюючи неоміфології з традиційними міфами, А. Топорков робить висновок, що вони мають спільні риси: не лише пояснюють наявне, а й створюють образ нової реальності, основним об'єктом міфологізації мають минуле соціуму, що зберігає свою актуальність для сьогодення. Міфи організують поведінку індивіда й людських мас, реалізуються в суспільних ритуалах і зміцнюють соціальні зв'язки, надають осмисленості людському існуванню, виконують функції психологічної компенсації. Сучасні міфи не передаються традиційно, їх створюють певні люди або групи людей, поширюються вони не усним чи рукописним шляхом, а головню через засоби масової інформації [12, с. 45–46].

У сучасному суспільстві «міф стає каналом, через який реалізуються ідеї, часто далекі, а то й опозиційні релігійним віруванням. Цьому сприяють відтінки літературно-поетичного й навіть філософського гатунку, яких набуває міфологія. Нерелігійні міфи виражають політико-правові, етичні, естетичні шукання своїх творців у секуляризованих сферах суспільного й особистого життя... Сучасна міфотворчість, як, втім, і вся традиція нерелігійної міфології, містить багато рис, які оформилися ще на стадії архаїчної міфології. Принципова відмінність, мабуть, у тому, що нині міф втратив підстави претендувати на роль всеосяжного, і якщо не єдиного, то домінуючого способу пояснення світу. Проте механізми міфотворчості, як і раніше, є функціональними» [11, с. 29].

Якщо в повсякденній мові «міф» трактують як фант, який не відповідає дійсності, зазначає С. Неклюдов, то в науковій літературі визначення «міфологічний» зазвичай додається до того типу світогляду, який ґрунтується не на раціональних доказах, а на вірі й переконаннях. Основа міфологічної картини світу – уявлення про космос і хаос, простір і час. Такі уявлення сьогодні нікуди не зникли, тому міф є не сукупністю історичних помилок людського розуму, а одним із механізмів організації соціального, господарського й культурного життя спільноти. Збіднення традиційного символічного світу в індустріальному та пост-індустріальному суспільстві призводить до заміни його міфами новітнього часу й міфами масової культури [9, с. 17–38].

Міфологічна свідомість, функції якої з часом не зазнають фундаментальних змін, бере участь у розвитку інших форм і видів суспільної свідомості, зокрема масової свідомості, відчуваючи на собі зворотний вплив. У масової людини несвідоме переважає над свідомістю, існує велика схильність до навіювання. Маса, за К. Ясперсом, є об'єктом пропаганди й навіювання, не знає відповідальності й живе на найнижчому рівні свідомості. На відміну від народу, який зберігає свою самобутність завдяки консервації традиційних цінностей, маса не має коріння, традицій. Витравлювання традиційних цінностей та історичної свідомості з пам'яті народу, впровадження в його свідомість соціальних міфів поступово перетворює його в сіру безлику масу, яка стає слухняним знаряддям того, хто тішить її «загальними психологічними спокусою та пристрастями [16, с. 143–144].

Масову культуру А. Костіна вважає новою архаїкою, адже більшість жанрів масової культури є сукупним сучасним міфом, який існує не лише у формі ідеології, а й у вигляді реалізації базових

структур свідомості. Автор проводить аналогії між темпоральним міфом і масовою культурою, яким властиві циклічність, цілісність і закритість, протиставлення сакрального і профанного світів тощо [4, с. 307]. Інші дослідники вважають, що в цьому разі йдеться не про архаїчний міф як завершену форму цілісного переживання і відображення дійсності, а включення міфу в неміфологічну культурну традицію з досить розвиненим раціональним мисленням. Саме тому сучасну масову культуру трактують не стільки як «неоархаїку», скільки як специфічний спосіб збереження новоєвропейської культурної традиції завдяки адаптації різних видів спеціалізованого знання у взаємодії з повсякденним знанням [10].

Міф і функціонування постмодерної міфотехніки в сучасному соціокультурному просторі осмислює Ж. Дельоз, який уважає, що завдяки причетності, співпереживанню, фантазії сучасна людина, не досягаючи бажаного в реальному світі, подвоює цей світ іншим сакральним простором, що набуває форми міфологічної реальності. Остання без будь-якої рефлексії занурює людину в реміфологізовані, спрощені для сприйняття дійсності фантазії з ілюзорною перспективою досягнення бажаного [2, с. 49].

Сучасна людина надає перевагу раціонально обґрунтованим висновкам, проте часто оперує ними після зробленого ірраціональним шляхом вибору, в якому переважає індивідуальна міфологія і нав'язана мас-медіа та суспільством міфологія. Новітню логіку міфу в масовій культурі на прикладі феномену Діда Мороза аналізує Ж. Бодріяр. За його словами, дітей не дуже хвилює питання, чи справді існує Дід Мороз, вони не встановлюють причинно-наслідковий зв'язок між його існуванням та отриманими подарункам. Віра в Діда Мороза – це раціоналізований вимисел, що дає змогу дитині в другому дитинстві зберегти чарівний зв'язок із батьківськими (а саме материнськими) подарунками, який був у неї в першому дитинстві. Цей чарівний зв'язок, що фактично вже залишився в минулому, інтеріоризується у віруванні, яке слугує його ідеальним продовженням... Логіка «діда Мороза», вважає Ж. Бодріяр, переноситься на дію реклами, адже вирішальний вплив на покупця здійснює не цінність товару й не інформація про нього. Проте індивід є вразливим щодо прихованих мотивів захищеності, схвилюваний турботою, з якою його переконують і вмовляють. Отже, він «вірять» рекламі не більше, ніж дитина вірить у Діда Мороза, проте це не заважає йому залучатися до інтеріоризовано-інфантильної ситуації і поводити себе певним чином [1, с. 137–138].

Нові міфи конструюються з розрахунком на масову свідомість, на натовп, що, за висловом Г. Лебона, «ніколи не прагнув до правди, він відвертається від очевидності, що не подобається йому, і воліє поклонитися омані, якщо тільки омана приваблює його. Хто вмів вводити натовп в оману, той легко стає його володарем; хто ж прагне наумити його, той завжди стає його жертвою» [5, с. 188]. Сучасна людина живе у світі рекламних технологій, які регулярно й непомітно впливають на її свідомість та підсвідомість. Значну роль відіграє не стільки певний предмет, скільки створений навколо нього ореол, тобто образ, який уже склався у її свідомості. На формування цього образу впливають архетипи колективного несвідомого, які формують уявлення про речі й спеціально розроблена інформація, що поширюється з певною метою.

Як технологія реміфологізації за допомогою реклами в масову свідомість впроваджуються штучно сконструйовані стереотипи, які ґрунтуються на бінарних опозиціях, сформованих у надрах народної традиції. Це дає змогу поширювати в масовій свідомості спрощені форми стійких уявлень про факти дійсності й використовувати технології свідомого формування міфів на основі культурних архетипів. Сакралізацію за допомогою національної символіки використовують для надання ваги міфологізації подій та особистостей. Піартехнології, підключаючися до вже записаної в масовій свідомості інформації, змінюють її через роботу з міфологемами. Масова свідомість, пов'язана з колективним несвідомим, під впливом засобів масової інформації стає ґрунтом для міфотворення. Так, слов'янські анімістичні образи доповнені пізнішими – ангелами-охоронцями й розширені новими міфологічними утвореннями на зразок барабашки, інопланетян, снігової людини – надзвичайно стійкі не лише в побутових уявленнях, а й у масовій культурі. Остання все частіше звертається до автохтонних міфологічних образів і символів, заміщуючи їх сучасними стереотипами і брендами: спортивна команда має назву «Борисфен», пиво – «Сармат» і «Славутич», квас – «Ярило», косметична марка – «Лада», домашні соління – «Верес» тощо.

Міфологічна архаїка, за справедливим твердженням А. Щедрина, відтворюється й актуалізується в механізмах міфотворення наступних епох, сприяє олюдненню людинонесумірного світу. Так,

«небо, підземний світ, екологічно чужі тілесному буттю людини «світи» (водна стихія, болота, пустелі та ін.) були густо «заселені» образами фантастичних розумних істот. З утвердженням монотеїзму, розвитком мистецтва, науки, з поглибленням секуляризації і сайєнтифікації культури ці образи функціонують у фольклорі, марновірстві (русалки, мавки, домовики, лісовики, феї, ельфи, гноми) та ін., натуралістичному міфі, у науковій фантастиці, а потім і «фентезі» [14, с. 16]. У функціонуванні міфологічної свідомості, отже, важливу роль відіграє символ, який є засобом передачі, вираження, синтезу міфологічного знання і одночасно засобом інтерпретації міфів і ритуалів як результатів діяльності міфологічної свідомості. З розвитком суспільства міфологічні символи зазнають змін і в сучасній повсякденності передають не закладене в них первісне значення, а лише конотації традиційних символів мислення.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Відтак сучасні міфології створюють символічний уявний образ реальності, звернений у минуле, сьогодення і майбутнє, що втілює мрії і надії людей, їх мотиви й бажання, закріплює забобони та ілюзії, які панують у суспільстві. Штучне створення міфологічних структур у сучасному суспільстві супроводжується поширенням їх у масовій свідомості. На свідомість сучасної людини постійно впливають продукти масової культури, завдяки, з одного боку, архетипам колективного несвідомого, з іншого – розробленій із певною метою інформації. Перспективними для наступних наукових розробок є проблеми впливу елементів міфологічної свідомості на особливості формування сучасної релігійності.

#### *Джерела та література*

1. Бодрийяр Ж. Система вещей / Ж. Бодрийяр. – М. : Рудомино, 1995. – 198 с.
2. Делез Ж. Трактат о номадологии / Ж. Делез, Ф. Гваттари // Новый круг. – 1992. – № 1. – С. 3–19.
3. Карпенко І. В. Філософія і світ повсякденності / І. В. Карпенко // Філософські обрії : наук.-теорет. часопис / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Київ ; Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2009. – Вип. 22. – С. 59–71.
4. Костина А. В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества / А. В. Костина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 352 с.
5. Лебон Г. Психология толп / Г. Лебон / [Перевод] / предисл. И. В. Задорожнюка ; вступ. ст. В. Н. Дружинина. – М. : Ин-т психологии РАН: КСП+, 1988. – 412 с.
6. Леви-Строс К. Структурная антропология / К. Леви-Строс. – М. : Наука, 1985. – 536 с.
7. Лотман Ю. Б. Миф – имя – культура / Ю. М. Лотман // Избранные статьи: в 3-х т. – Т. I. Статьи по семиотике и топологии культуры. – Таллин : Александра, 1992. – С. 58–75.
8. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М. : Вост. Лит., 2006. – 406 с.
9. Неклюдов С. Ю. Структура и функция мифа / С. Ю. Неклюдов // Мифы и мифология в современной России / под ред. К. Аймермахера, Ф. Бомсдорфа, Г. Бордюкова. – М. : АИРО-XX, 2000 (Фонд Фридриха Наумана. Б-ка либерального чтения), 2000. – С. 17–38.
10. Рыжов Ю. В. Ignoto Deo: Новая религиозность в культуре и искусстве [Электронный ресурс] // Собор.by : [сайт] / Ю. В. Рыжов. – М. : Смысл, 2006. – 328 с. – Режим доступа : [sobor.by/center/books/rizh.doc](http://sobor.by/center/books/rizh.doc). – Назва з екрана.
11. Смирнов М. Ю. Российское общество между мифом и религией. Историко-социологический очерк / М. Ю. Смирнов. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2006. – 228 с.
12. Топорков А. Л. Миф: традиция и психология восприятия / А. Л. Топорков // Мифы и мифология в современной России. – М. : Фонд Фридриха Наумана, АИРО-XX, 2003. – С. 39–64.
13. Усов Д. В. Міфологізація свідомості в сучасному суспільстві : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / Д. В. Усов ; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2002. – 19 с.
14. Щедрін А. Т. Культурологічно-релігійнознавчі виміри «вторинної» міфотворчості : автореф. дис. ... д-ра культурології : 26.00.01 – теорія та історія культури / А. Т. Щедрін ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2008. – 40 с.
15. Элиаде М. Священное и мирское / М. Элиаде / пер. с фр., предисл. и коммент. Н. К. Гарбовского. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.
16. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.

**Борейко Юрий.** **Современные мифологии массового сознания в повседневном бытии украинского общества.** Как технология «вторичного» мифотворчества в массовое сознание внедряются искусственно сконструированные стереотипы, основанные на бинарных оппозициях, сформировавшиеся в недрах народной традиции. Это позволяет распространять в массовом сознании упрощенные формы устойчивых представлений

о фактах действительности и использовать технологии сознательного формирования мифов на основе культурных архетипов. Сакрализация посредством национальной символики используется для придания веса мифологизации событий и личностей. Пиартехнологии, подключаясь к уже записанной в массовом сознании информации, изменяют ее путем работы с мифологемами. Массовое сознание, связанное с коллективным бессознательным, под влиянием средств массовой информации становится почвой для мифотворчества. Славянские анимистические образы дополнены более поздними – ангелами-хранителями и расширены новыми мифологическими образованиями вроде барабашки, инопланетян, снежного человека – чрезвычайно устойчивы не только в повседневных представлениях, но и в массовой культуре. Последняя все чаще обращается к автохтонным мифологическим образам и символам, замещая их современными стереотипами и брендами: спортивная команда «Борисфен», пиво «Сармат» и «Славутич», квас «Ярило», косметическая марка «Лада», солония «Верес» и др. Мифологические символы изменяются и в современной повседневной реальности передают не заложенное в них первоначальное значение, а коннотации традиционных символов мышления.

**Ключевые слова:** новые мифологии, «вторичное» мифотворчество, массовое сознание, повседневность, постмодерн, украинское общество.

**Boreyko Yurii. New Mythology Mass Consciousness in Everyday Being Ukrainian Society.** Associate Professor of Philosophy and Religious Studies Department of the Social Studies Institute at Lesya Ukrainka Eastern European National University. As the technology is «secondary» myth-making in the public consciousness introduced artificially constructed stereotypes based on binary oppositions that have formed in the depths of the folk tradition. This allows you to share in the mass consciousness of the simplified forms of stable representations of the facts of reality and use technology conscious shaping of myths based on cultural archetypes. Sacralization through national symbols used to add weight mythologizing of events and personalities. PR-technology, connecting to the already recorded in the mass consciousness of the information, change it by working with the myths. Mass consciousness is related to the collective unconscious, under the influence of the media becomes a breeding ground for myth-making. Slavic animistic images are supplemented by later – the guardian angels of the new and enhanced mythological entities like poltergeist, aliens, bigfoot – extremely stable not only in the daily performances, but also in popular culture. The latter is increasingly drawn to the autochthonous mythological images and symbols, replacing them with modern stereotypes and brands: sports team «Borisfen», beer «Sarmatian» and «Slavutich», kvass «Jarilo», cosmetic grade «Lada», salting «Veres» and others. Mythological characters are changed in modern everyday reality does not convey the mortgaged in their original meaning and connotation of the traditional symbols of thought.

**Key words:** new mythology, «secondary» myth-making, mass consciousness, everyday, postmodern, Ukrainian society.

Стаття надійшла до редколегії  
20.03. 2013 р.

УДК 101:316.3

**Микола Зайцев**

### **Сучасна соціокультурна ситуація та проблема освіти**

У статті висвітлено проблему освіти у зв'язку з визначальними характеристиками сучасності. Зазначено, що ними є: принципова невизначеність ключових параметрів соціокультурного середовища; зорієнтованість на майбутнє; доступність соціокультурного досвіду людства в його розмаїтті. Зроблено висновок, що в цій ситуації перед освітою постає проблема підготовки не функціонально підготовленої особи, а індивідуальності, здатної діяти в невизначених ситуаціях, тобто в ситуаціях, які вимагають творчих рішень.

**Ключові слова:** соціокультурна ситуація, невизначеність, освіта, фундаменталізація освіти, функціоналізація освіти, творчість.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Серед усього масиву проблем, які постали перед людством на межі тисячоліть і які у своїй системності складають тойнбінський «виклик», не останнє місце посідає проблема освіти. Відтак без їх розв'язання неможливі пошуки належного за змістом й адекватного за «силою» «відгуку». Країни, яким вдасться віднайти найоптимальніше